

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมที่พักรอคัยและ
บริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในยุคไทยแลนด์ 4.0

จัดทำโดย นางสาวอาภา รัตนพิทักษ์
รหัส 92028

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 92
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

ประจำปี 2563

ลิขสิทธิ์ของสำนักงาน ก.พ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมที่พักอาศัยและบริการที่เหมาะสมสำหรับ
ผู้สูงอายุในยุคไทยแลนด์ 4.0

จัดทำโดย นางสาวอาภา รัตนพิทักษ์
รหัส 92028

หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 92
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ประจำปี 2563

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

สำนักงาน ก.พ.

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรมของสำนักงาน ก.พ.

อาจารย์เพชรรัตน์ สีนอวย
อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.พิเศษ จิยาศักดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมที่พักอาศัยและบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในยุคไทยแลนด์ 4.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหารูปแบบบริการที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการและแนวทางการขับเคลื่อนงานเพื่อเตรียมการรองรับด้านที่พักอาศัยให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการคาดประมาณประชากรพบว่าสถานการณ์สังคมสูงอายุของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2564 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Compleat-aged Society) คือ มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรที่ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัว เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องอาศัยอยู่เองตามลำพังและต้องพึ่งพาตนเองเพิ่มมากขึ้น จึงต้องมีการเตรียมการรองรับความต้องการเรื่องที่พักอาศัยซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ

ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการอาศัยในที่อยู่เดิมของตนเองให้ได้ยาวนานที่สุด ดังนั้นรูปแบบที่พักอาศัยที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ Home Based Care หรือการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน แต่เนื่องจากเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ที่พักอาศัยเดิมส่วนใหญ่จึงมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะกับการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ เช่น มีพื้นที่ต่างระดับ ไม่มีราวจับ มีแสงสว่างไม่เพียงพอ ดังนั้นการจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรต้องคำนึงถึงการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อม 3 ส่วน คือ สภาวะแวดล้อมทางกายภาพ สภาวะแวดล้อมทางสังคม และสภาวะแวดล้อมด้านที่ตั้งและบริการ โดยการปรับปรุงที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุต้องพิจารณาจากข้อมูลลักษณะการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุโดยใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) เลือกปรับจากความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ตรงกับความต้องการและลดความเสี่ยงในการเกิดอันตรายให้กับผู้สูงอายุ รวมถึงส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 มาเป็นส่วนเสริมในการอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิต ทั้งในเรื่องของนวัตกรรมสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น กล้องวงจรปิด อุปกรณ์ยกตัว อุปกรณ์เตือนการล้ม อุปกรณ์เช็คสุขภาพ เบื้องต้น และนวัตกรรมบริการ เช่น ร้านค้าออนไลน์ การปรึกษาแพทย์ผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น โดยภาครัฐต้องมีบทบาทในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมประชาชนให้มีการเตรียมความพร้อมเรื่องการปรับปรุงที่พักอาศัย และส่งเสริมทักษะเรื่องการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลให้กับผู้สูงอายุ

- 2) บูรณาการหน่วยงานภาครัฐ ร่วมผลักดันการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดบริการขนส่งที่สะดวกปลอดภัย การจัดบริการสุขภาพโดยใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม
- 3) ผลักดันท้องถิ่นและชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นสนับสนุนงาน
- 4) ขอความร่วมมือและจัดให้มีมาตรการจูงใจภาคธุรกิจเอกชนร่วมสนับสนุน การปรับปรุงที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การลดราคาผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการปรับปรุงบ้านผู้สูงอายุ
- 5) ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุ

ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวต้องมีคุณลักษณะของผู้นำที่สำคัญ คือ การนำแผนสู่การปฏิบัติและการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การสร้างการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม การทำงานและสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการ การสื่อสารในฐานะผู้บริหาร เพื่อขับเคลื่อนงานเรื่อง การส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมที่พักอาศัยและบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำรายงานการศึกษานี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์เพชรรัตน์ สีนอวย อาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำแนะนำและช่วยแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่างๆ ทำให้รายงานการศึกษานี้สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.พิเศษ จิยาศักดิ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เติมเต็มในส่วนที่ขาดหายไปของรายงาน ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณอาจารย์และเจ้าหน้าที่ทุกท่านในหลักสูตร ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. ที่ได้ทุ่มเททำให้การอบรมหลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม (นบส.1) รุ่นที่ 92 สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และบรรลุมติวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน รวมทั้งขอขอบพระคุณอธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุที่กรุณาให้โอกาสผู้ศึกษาได้เข้าร่วมในการอบรมครั้งนี้

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ และเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

นางสาวอาภา รัตนพิทักษ์

18 กันยายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	1
1.1 การวิเคราะห์บริบทและทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของส่วนราชการ	1
1.2 ตำแหน่งรองอธิบดีที่เป็นเป้าหมาย	12
1.3 กำหนดวิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	14
2. ข้อเสนอโครงการพัฒนางาน	15
2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา	15
2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย	19
2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ	35
3. แผนพัฒนาตนเอง	37
3.1 การวิเคราะห์ตนเอง	37
3.2 การวางแผนพัฒนาตนเอง	38
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล	

สารบัญตาราง

ตารางแผนพัฒนารายบุคคล : ระยะเวลา 2 ปี

หน้า

41

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนผังความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์	10
ภาพที่ 2 แสดงจำนวนผู้สูงอายุที่รับบริการในศูนย์ฯ ผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุ	17
ภาพที่ 3 แสดงสภาพบ้านที่ไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ	18
ภาพที่ 4 แสดงความจำเป็นของการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	24
ภาพที่ 5 แสดงความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ	25
ภาพที่ 6 แสดงรูปแบบประตูที่เหมาะสม	26
ภาพที่ 7 แสดงรูปการปรับปรุงห้องน้ำที่เหมาะสม	27
ภาพที่ 8 แสดงรูปห้องน้ำที่ติดตั้งอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ	27
ภาพที่ 9 แสดงรูปห้องนอนที่เหมาะสม	28
ภาพที่ 10 แสดงรูปห้องครัวที่เหมาะสม	28
ภาพที่ 11 แสดงรูปห้องนั่งเล่นที่เหมาะสม	29
ภาพที่ 12 แสดงรูปแบบบันไดที่เหมาะสม	29
ภาพที่ 13 แสดงรูปแบบทางลาดที่เหมาะสม	30
ภาพที่ 14 การส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมการพักอาศัยและบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	33

1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

2. ข้อเสนอโครงการพัฒนางาน

2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา

จากสถานการณ์สำคัญของผู้สูงอายุ ในเรื่องของรูปแบบครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป การอยู่ลำพังและการพึ่งพาตนเองที่มากขึ้น ทำให้เห็นว่าการอยู่อาศัยเพียงลำพังของผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ควรต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ในขณะที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญ สำหรับผู้สูงอายุเรื่องรูปแบบบริการที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุยังคงไม่ได้รับการส่งเสริม ผลักดันอย่างต่อเนื่อง ขาดการบูรณาการที่เป็นรูปธรรมของภาคส่วนต่างๆ ผู้ศึกษาจึง กำหนดประเด็นการศึกษา เรื่อง การส่งเสริมและผลักดันรูปแบบนวัตกรรมที่พักอาศัย และบริการ ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมบริการ โดยผสมผสานนวัตกรรม เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ที่ตอบสนองกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นประชากรกลุ่ม ใหญ่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2.1.1 ปัญหา ความท้าทาย

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ (Aging Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 โดยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งในปี พ.ศ.2564 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete-aged society) เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ.2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงอายุนับระดับสุดยอด (Super-aged society) ซึ่งหมายถึงมีสัดส่วน ประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 28 ขึ้นไป

สถานการณ์การอยู่อาศัยของผู้สูงอายุไทย ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวตามลำพัง ในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 3.6 ในปี พ.ศ. 2537 เป็น ร้อยละ 6.3 ร้อยละ 7.7 ร้อยละ 8.6 ในปี 2545 2550 และ 2554 ตามลำดับ และเป็นร้อยละ 10.4 ในปีพ.ศ. 2557

สภาพแวดล้อมภายในบ้านมีผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุซึ่งร้อยละ18 ของผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป มีห้องนอนอยู่ชั้นบนของบ้านและเกือบร้อยละ 7 ของผู้สูงอายุวัยปลาย เคยหกล้มภายในบ้าน

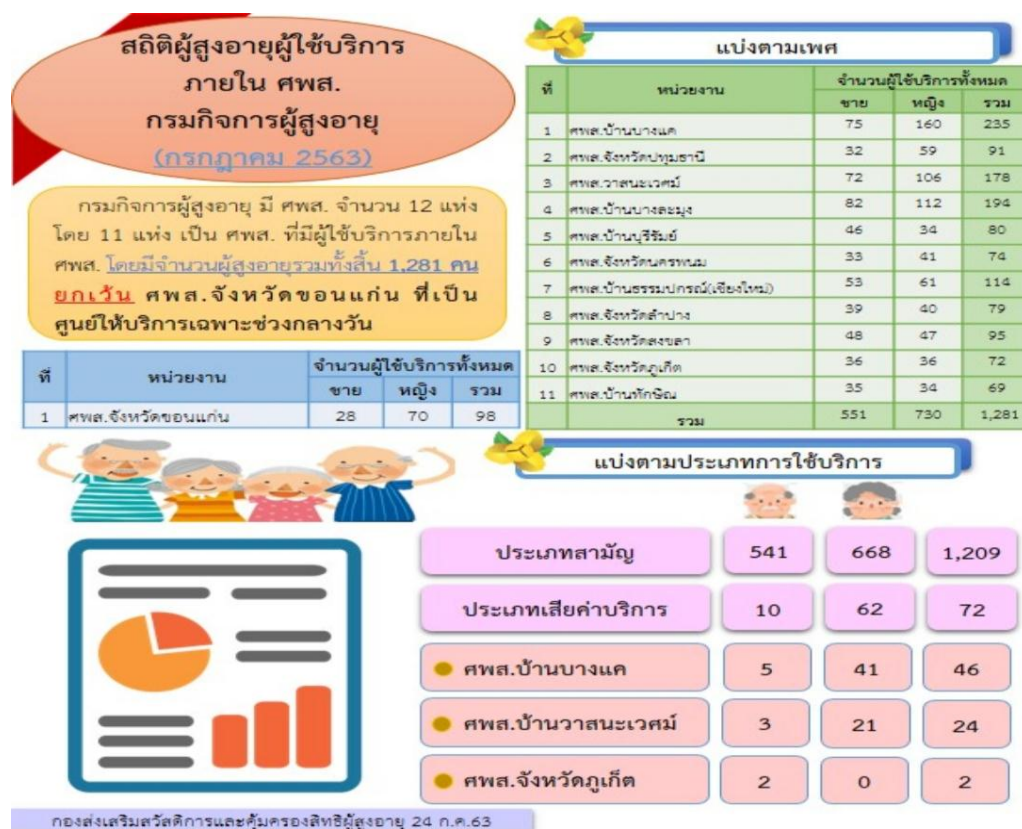
สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุ พบว่าในปี พ.ศ.2557 ผู้สูงอายุพึ่งพารายได้จากบุตรน้อยลงจากเดิม ร้อยละ 52.3 ในปีพ.ศ. 2550 เหลือเพียง ร้อยละ 35.7 ในปี พ.ศ. 2557 และพึ่งพาเงินจากที่หาเองในทุกแหล่งรายได้โดยภาพรวมชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาตัวเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับตัวเลขการออมของผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่าในปี พ.ศ. 2557 ผู้สูงอายุมีการออมสูงขึ้น ถึงร้อยละ 73.8 ซึ่งสูงกว่าในปี พ.ศ. 2550 ที่อยู่ที่ร้อยละ 68.7 ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุที่ยังทำงานมีทิศทางเพิ่มสูงขึ้นการทำงานของสูงอายุ แสดงให้เห็นถึง แนวโน้มการเข้ามามีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวที่ไม่เอื้อต่อการดูแลผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เคยเป็นบุคคลในครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบุตรหญิง ร้อยละ 40.5 มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนเป็นคนนอกครอบครัว โดยเฉพาะในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร ซึ่งทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, 2557)

ภาพของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านประชากรผู้สูงอายุที่มีจำนวน และสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้น มีชีวิตที่อยู่ยืนนานมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของครอบครัว ชี้ให้เห็นถึงภาวะความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยกับครอบครัวในรูปครอบครัวขยายแบบเดิม ขณะเดียวกันในช่วงอายุที่สูงขึ้นก็ต้องการการดูแลสุขภาพอย่างใกล้ชิด แต่ผู้ดูแลกลับไม่ใช่คนในครอบครัว จึงมีความต้องการระบบและกลไกที่จะเข้ามาช่วยจัดการให้เกิดมาตรฐานและความวางใจ ในขณะที่บ้านพักอาศัยซึ่งส่วนใหญ่ออกแบบมาเพื่อการอยู่อาศัยของสมาชิกในวัยเด็กและวัยทำงานมากกว่าวัยสูงอายุ ก่อให้เกิดอุบัติเหตุกับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา จึงจำเป็นต้องมีความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่รอบด้าน โดยเฉพาะได้ตระหนักถึงปัญหาในด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับสภาพของครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

2.1.2 ความจำเป็นในการดำเนินการแก้ไขหรือพัฒนา

เมื่อประชากรเข้าสู่วัยสูงอายุ ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยอาจเปลี่ยนแปลงไป การเตรียมหาที่พักอาศัยที่สะดวกและปลอดภัยเพื่อไว้พักเมื่อสภาพร่างกายอ่อนแอลงในอนาคตในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งอยู่ตัวคนเดียวและมีเงินออมไม่มาก บางคนอาจใช้บ้านพักคนชรา (Nursing Home) เป็นสถานที่พักพิงในตอนปลายของชีวิต แม้ว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในบ้านพักคนชราของรัฐบาลหรือเอกชนในปัจจุบันจะมีไม่มาก แต่เมื่อพิจารณาฐานของประชากรสูงอายุที่ขยายใหญ่ขึ้น ย่อมหมายถึงความต้องการที่พักอาศัยที่เหมาะสมปลอดภัย สำหรับวัยสูงอายุจะสูงขึ้นตามไปด้วย โดยศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ สังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมี 12 แห่งทั่วประเทศปัจจุบันรองรับได้เพียง 1,281 คน เป็นผู้สูงอายุประเภทเสียค่าบริการ จำนวน 72 คน และจากข้อมูลของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค พบว่า ผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนความต้องการขอเข้ารับบริการในศูนย์แบบเสียค่าบริการ มีจำนวน 3,437 ราย โดยใช้เวลาเฉลี่ยในการขอเข้ารับบริการประมาณ 10-13 ปี ต่อราย (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานและอาจไม่ทันต่อสภาพปัญหาและความเดือดร้อนของผู้สูงอายุ และมีแนวโน้มที่จำนวนความต้องการจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 ภาพแสดงจำนวนผู้สูงอายุที่รับบริการในศูนย์ฯ ผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุ

สำหรับสถานดูแลผู้สูงอายุของภาคเอกชน พบว่ามีจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 800 ราย แบ่งเป็น นิติบุคคล จำนวน 169 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.12 และบุคคลธรรมดา จำนวน 631 ราย คิดเป็นร้อยละ 78.88 (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2560) โดยธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 6 รูปแบบ คือ

1. การบริการแบบเข้าไป เย็นกลับ (Day Care)
2. สถานบริการดูแลระยะยาว (Long Stay) โดยจะครอบคลุมการพักค้างคืน บริการอาหาร ทำความสะอาด พร้อมทั้งติดตามดูแลสุขภาพเบื้องต้น เช่น บ้านพักคนชรา สถานบริบาล
3. ที่อยู่อาศัยเฉพาะผู้สูงอายุ เป็นการบริการผู้สูงอายุหรือผู้ที่เตรียมเป็นผู้สูงอายุ เป็นการเช่าซื้อบ้านหรือห้องพักในระยะยาว
4. บริการส่งผู้ดูแลไปดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน
5. สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ
6. สถานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

นอกจากความต้องการในการย้ายที่อยู่อาศัยไปที่แห่งใหม่ที่เหมาะสมปลอดภัยกว่าเดิมแล้วผู้สูงอายุส่วนมากยังคงมีความต้องการพักอาศัยในที่อยู่เดิม ผลของวิจัยของมหาวิทยาลัยลอนดอนพบว่า เกือบร้อยละ 90 ของผู้ที่มีอายุเกิน 65 ต้องการใช้ชีวิตอยู่บ้านให้นานที่สุด การอยู่บ้านและอยู่ในชุมชนที่คุ้นเคยจะส่งผลให้สภาพจิตดี (<http://myhomenursing.geniuswebb.com/blog-2013-4-1-dangers-ofseniors-living-alone.html>)

โดยการสำรวจความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุไทยพบว่า แม้สังคมไทยจะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วแต่คนไทยยังนิยมให้บุตรหลานดูแลผู้สูงอายุ สำหรับผู้ที่มีฐานะแม่ผู้สูงอายุและบุตรหลานจะไม่ได้พักอาศัยอยู่บ้านหลังเดียวกันก็จะซื้อที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะต้องการพักอาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง แต่จากการศึกษาพบว่าสภาพของที่พักอาศัยเดิมส่วนใหญ่ขาดความปลอดภัย ไม่เหมาะสมกับสภาพทางกายภาพของผู้สูงอายุ จึงควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพทางกายภาพของผู้สูงอายุ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 2550)

ภาพที่ 3 แสดงสภาพบ้านที่ไม่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การพิจารณารูปแบบนวัตกรรมบริการที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ จำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยอันในแต่ละเรื่องเป็นอย่างมาก ทั้งหลักการจัดการสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม การคำนึงถึงความต้องการพื้นฐาน ความต้องการของแต่ละบุคคล และความต้องการต่อสังคม โดยเพิ่มเติมการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตให้กับผู้สูงอายุเพื่อสร้างสังคมที่เป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน

2.1.3 การดำเนินงานที่ผ่านมาและแนวโน้มของปัญหาในอนาคต

กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้ดำเนินการตามแนวทางของแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศ มาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ในส่วนของประเด็นการพัฒนาผู้สูงอายุด้านการสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม

(Ensuring enabling and supportive environment) และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ในยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย แผนยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีกิจกรรม โครงการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถพักอาศัยในที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย มีความเดือดร้อนจำเป็นเรื่องที่พักอาศัยผ่านโครงการต่างๆ ดังนี้

1. การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการซ่อมบ้านให้เหมาะสมปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ
2. การเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ
3. การให้บริการผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุทั้ง 12 แห่งทั่วประเทศ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ
4. บ้านอยู่สบายเพื่อยายตา โดยการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

ซึ่งแม้จะมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องแต่ยังคงให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ขาดการบูรณาการร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ อย่างจริงจัง

นอกจากนี้การดำเนินงานที่ผ่านมาภาครัฐได้มีแนวนโยบายที่จะพัฒนาต้นแบบของที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบของกลุ่มชุมชนขนาดใหญ่ (ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 เห็นชอบและ อนุมัติตามที่กระทรวงการคลัง (กค.) เสนอมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ 4 มาตรการ 1 ใน 4 นั้น คือ มาตรการการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Complex) ที่ออกแบบให้มีความเหมาะสมทั้งในด้านการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับข้อจำกัดทางด้านร่างกาย การให้บริการด้านสุขภาพ ด้านสังคมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งมีทางเลือกในการจัดการอยู่อย่างหลากหลายที่เหมาะสมกับความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุและครอบครัว ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยขณะนี้ยังคงอยู่ระหว่างการดำเนินการตามมาตรการและยังไม่ปรากฏผลที่ชัดเจนว่าจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านที่อยู่อาศัยของกลุ่มประชากรสูงอายุ และกลุ่มประชากรที่กำลังจะก้าวเข้าสู่ผู้สูงอายุได้อย่างเพียงพอหรือไม่

2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย

2.2.1 หลักการและแนวคิด

แนวคิดการจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ควรต้องคำนึงถึงการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อม 3 ส่วน (ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 2548) คือ

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)

การจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมนั้น จะต้องพิจารณาถึงภาวะเสื่อมถอย ความผิดปกติ และสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ด้วย เช่น การปรับปรุงให้มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการหกล้ม เช่น ราวจับ ทางลาด สุขภัณฑ์ เครื่องนอน กระเบื้องหรือพื้นที่ยากแก่การลื่นล้ม หรือแม้แต่การตกแต่งบ้านก็มีความสัมพันธ์กับการอยู่อาศัยและฟื้นฟูจิตใจของผู้สูงอายุ การใช้สีที่จะช่วยให้ผ่อนคลาย ความพอเพียงของแสงสว่างภายในบ้าน การเลือกเฟอร์นิเจอร์ที่สนับสนุนการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น ใช้โต๊ะกลมแทนโต๊ะเหลี่ยมเพราะช่วยให้ผู้สูงอายุมีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น หรือสำหรับผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นอัลไซเมอร์ การออกแบบที่พักอาศัยสามารถป้องกันการออกจากที่พักได้โดยง่ายก็มีความจำเป็น เพราะผู้ป่วยไม่สามารถจำทางกลับที่พักและกลายเป็นผู้สูญหาย รวมทั้งอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการตกแต่งบ้านหรือการใช้อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม เช่น ประตูกุญแจ ใต้ที่แขวนรองเท้าเดิน ปลั๊กไฟที่มีสภาพชำรุด การวางของไม่เป็นที่เป็นทาง

2) สภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environment)

การจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้เหมาะสมสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ รวมทั้งเป็นวิธีหนึ่งในการบำบัดทางจิตใจ นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันยังช่วยทำให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมสันทนาการต่างๆ เช่น การเล่นเกม การร้องเพลง การทำอาหาร การอ่านหนังสือ การปลูกต้นไม้ การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ล้วนแต่ช่วยส่งผลให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ ส่งผลให้ร่างกายและจิตใจได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการจัดที่พักอาศัยให้มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่างๆจึงมีความจำเป็น การมีมุมเครื่องดื่ม กระจาดหมากรุกหรือเกมอื่น มุมหนังสือในห้องพักของผู้สูงอายุเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยียนก็สามารถทำให้ผู้สูงอายุผ่อนคลายกับเพื่อนฝูงได้

3) สภาพแวดล้อมด้านที่ตั้งและการบริการ

การจัดที่พักอาศัยของผู้สูงอายุโดยเฉพาะการตอบสนองด้านการมีส่วนร่วมกับสังคมนั้น “ที่ตั้ง” ของที่พักอาศัยก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพราะจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้เปิดโอกาสใช้ความสามารถที่มีก่อประโยชน์ให้กับชุมชนและกระตุ้นให้ศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้อย่างเต็มที่ และชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากความสามารถของผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน โดยหลักการพิจารณาเกี่ยวกับที่ตั้งของที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ ดังนี้

3.1 การจัดปรับที่พักอาศัยเดิมให้สามารถอยู่อาศัยได้อย่างยาวนานที่สุด หรือปรับสภาพที่พักอาศัยให้มีสภาพใกล้เคียงกับที่อยู่อาศัยเดิม (A visual fit with local housing) เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ไม่คุ้นชิน เพราะผู้สูงอายุมักปรับตัวได้ยาก

3.2 การจัดที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้กระจายไปตามชุมชน (Dispersed throughout the community) โดยไม่แยกออกไปอย่างโดดเดี่ยว

3.3 การจัดให้อยู่ใกล้แหล่งบริการต่างๆ (Within walking distance) เช่น วัด โบสถ์ ห้องสมุด โรงละคร บริการสุขภาพ

3.4 การจัดไว้รวมกับโครงการอื่นๆ เพื่อให้เกิดการสร้างประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Attached to opportunities for contribution) เช่น จัดที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุไว้ใกล้กับโรงเรียนสอนเด็กเล็กหรือห้องสมุด

3.5 การจัดให้ใกล้แหล่งระบบขนส่งมวลชน (Easily accessible) และใกล้แหล่งชุมชนเดิมเพื่อให้ญาติมิตรสามารถมาเยี่ยมเยียนได้สะดวก

แนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design)

การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) เป็นแนวความคิดสากลที่องค์การสหประชาชาติได้พยายามเผยแพร่และส่งเสริม จากแนวความคิดดั้งเดิมที่ให้คนพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตในอาคารและสิ่งแวดล้อม และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับเป็น Accessible Design, Adaptable Design, Barrier Free Design ซึ่งในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ในหลักการของ Universal Design ซึ่งประกอบด้วย หลัก 7 ประการ (th.wikipedia.org) ดังนี้

1) ทุกคนใช้ได้อย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Use) การออกแบบสามารถสร้างความเท่าเทียมกันในการใช้สอยของผู้ใช้ที่ต่างวัย ต่างความสามารถ โดยคำนึงถึงความสะดวก ปลอดภัย หลีกเลี่ยงการแบ่งแยกผู้ใช้สอย

2) มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนการใช้ได้ (Flexible Use) รองรับการใช้สอยจากผู้ใช้งานที่หลากหลาย โดยอาจมีหลายทางเลือกที่สามารถใช้งานได้สะดวก ผู้ใช้สามารถปรับการใช้งานเมื่อต้องการความถูกต้องแม่นยำมากขึ้นและสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานตามการเคลื่อนไหวของผู้ใช้

3) ใช้งานง่าย (Simple and Intuitive Use) การออกแบบต้องง่ายต่อการเข้าใจ โดยไม่คำนึงถึงประสบการณ์ ความรู้ ภาษา หรือระดับความชำนาญของผู้ใช้ เรียบง่าย ผู้ใช้งานสามารถใช้งานได้ง่ายจากสามัญสำนึก มีข้อแนะนำการใช้ที่ไม่ต้องคำนึงถึงการรู้ หรือไม่รู้หนังสือ หรือความหลากหลายทางภาษา

4) การสื่อความหมายเป็นที่เข้าใจง่าย (Perceptible Information) การออกแบบต้องสามารถสื่อสารข้อมูลที่จำเป็นกับผู้ใช้งานได้โดยปราศจากข้อจำกัดของผู้ที่มีความบกพร่องทางประสาทสัมผัส ควรเป็นสัญลักษณ์ การใช้พื้นผิวต่างสัมผัส หรือสีที่ตัดกันกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ

5) การออกแบบที่เผื่อการใช้งานที่ผิดพลาดได้ (Tolerance for Error) การออกแบบควรลดอันตรายหรืออุบัติเหตุต่างๆอันอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจ โดยมีการออกแบบการเตือนอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น มีพื้นผิวต่างสัมผัสแบบเตือนอันตราย (Warning Block) ไว้ก่อนถึงทางลาด หรือทางต่างระดับหรือการออกแบบที่เตรียมอุปกรณ์เพื่อให้เกิดความปลอดภัยไว้ เช่น ราวจับ

1) ใช้แรงน้อย (Low Physical Effort) สะดวกต่อการใช้งาน ใช้ได้ง่ายด้วยท่าทาง และกำลังปกติ

2) มีขนาดและพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้งาน (Size and Space for Approach and Use) สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกทั้งการเอื้อม การจับโดยปราศจากเงื่อนไข ของข้อจำกัดทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว

แนวคิดผู้ให้บริการการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน

ปัจจุบันการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย หากแบ่งตามประเภทของสถานที่ดูแล จะสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560) คือ

1. Home based care การดูแลที่บ้านของผู้สูงอายุ
2. Facility based care การดูแลโดยย้ายผู้สูงอายุออกจากที่อยู่เดิมไปอยู่ในสถานที่ ให้บริการการดูแล เช่น โรงพยาบาล ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ หรือชุมชนผู้สูงอายุหลังเกษียณ หรือที่กำลัง นิยมอยู่ตอนนี้เป็นรูปแบบของ Assisted Living เป็นการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกและเสริม การดูแลสุขภาพ

เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในยุคนี้ทำให้การดูแลผู้สูงอายุสามารถส่งตรงถึงบ้านได้ ผู้บริโภค สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ทำให้บ้านกลายเป็นสถานที่ที่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้น จะเห็นได้จาก **ธุรกิจ Health at Home** ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุสามารถพักอาศัยในบ้านตนเองได้ โดยมีเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลผู้สูงอายุไปให้บริการที่บ้าน ซึ่งระดับการให้บริการจะแบ่งตามความต้องการในการดูแลของผู้สูงอายุ แบ่งได้ 4 ระดับ คือ

- ระดับที่ 1 อยู่เป็นเพื่อน
- ระดับที่ 2 อยู่เป็นเพื่อนใกล้ชิด
- ระดับที่ 3 ติดเตียง
- ระดับที่ 4 ติดเตียง/ฟีด/ชักช้ำ

การดำเนินงานของ Health at Home มีแนวคิดที่เชื่อว่าการที่ลูกค้าเลือกใช้บริการดูแลผู้สูงอายุ ไม่ใช่เพียงการจ่ายเงินเพื่อซื้อบริการอำนวยความสะดวก แต่เป็นการที่บุตรหลานได้แสดงความห่วงใยและไม่ทอดทิ้งผู้สูงอายุ เป็นการตอบสนองค่านิยมเรื่องความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ

ในอนาคตข้างหน้าผู้สูงอายุของประเทศไทยจะต้องเข้าสู่การพึ่งพาตนเองมากขึ้น การจ้างผู้ดูแลอาจจะไม่สามารถทำได้ เนื่องจากการมีประชากรเกิดใหม่น้อยลงทำให้คนที่เข้าสู่ตลาดแรงงานน้อยลง ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น และสิ่งที่จะเข้ามาทดแทนแรงงานที่น้อยลงในอนาคตคือเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ที่จะเข้ามาเป็นปัจจัยเสริมให้การพึ่งพาตนเองเป็นไปได้ง่ายมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ.2561-2580)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึง เท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมุ่งสร้างประเทศไทยที่ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร ผู้ที่อยู่ในชุมชนที่ห่างไกล ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และคนพิการ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากบริการต่างๆ ของรัฐผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล มีข้อมูล มีองค์ความรู้ ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ที่ประชาชนสามารถเข้าถึง และนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยง่ายและสะดวก มีแผนงานในการขับเคลื่อน 5 ด้าน คือ

- สร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล
- พัฒนาศักยภาพประชาชนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
- สร้างแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- เพิ่มโอกาสการได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานแบบทุกวัย ทุกที่ ทุกเวลา
- เพิ่มโอกาสการได้รับบริการทางการแพทย์และสุขภาพที่ทันสมัย ทั่วถึงและเท่าเทียมสู่สังคมสูงวัย

โดยมีแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสู่สังคมดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการมีสุขภาพที่ดี มีกิจกรรมที่เหมาะสม มีพื้นที่ให้ถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กัน ตลอดจนสามารถสร้างรายได้ บนพื้นฐานของการใช้งานเทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

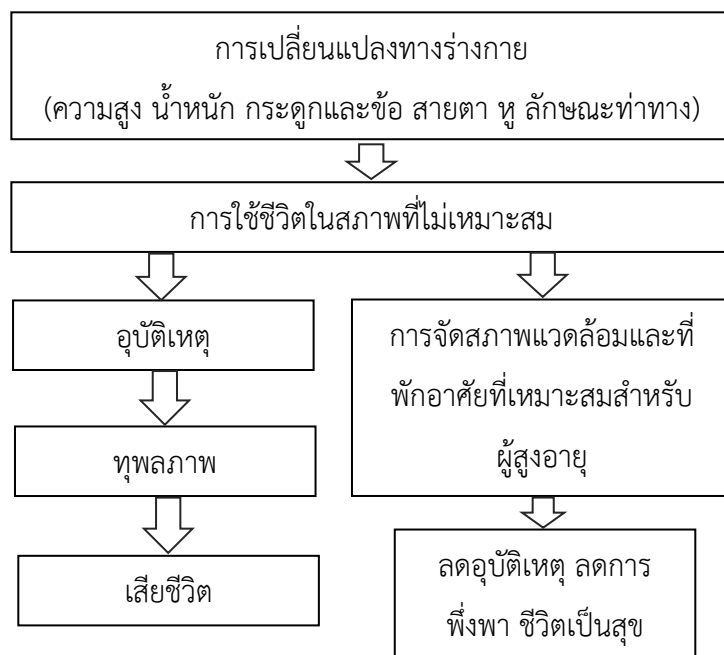
2.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ร่วมกับแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาอธิบายถึงความจำเป็นในการส่งเสริมรูปแบบที่พักอาศัยและบริการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุได้ดังนี้

แนวคิดการจัดที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ด้านที่เกี่ยวข้องกับสภาพการอยู่อาศัย คือ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ความสูง น้ำหนักตัวที่ลดลง กระดูกและข้อที่เสื่อมถอย ลักษณะการเดินและท่าทางที่เปลี่ยนไป สายตาวัวมัว หูตึง เป็นต้น ด้วยลักษณะอาการเหล่านี้ หากยังอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมที่ไม่เหมาะสมย่อมส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุและภาวะทุพพลภาพในที่สุด ดังนั้น หากเราสามารถปรับสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุก็จะลดอุบัติเหตุ ลดการพึ่งพา และสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ โดยการจัดปรับสภาพที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ วิเคราะห์จากความจำเป็นตามพื้นฐานความต้องการ และความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับกิจกรรมเดิม รวมถึงความสัมพันธ์กับการใช้งานของคนในช่วงวัยอื่นๆ

ภาพที่ 4 แสดงความจำเป็นของการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

2) สภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environment)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสังคมจะทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย ผู้สูงอายุจะปรับจิตใจและอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ความเครียดที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุมีผลต่อจิตใจผู้สูงอายุมาก การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้สูงอายุเกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้สูงอายุอาจจะมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ต่างๆ โดยอาจรู้สึกว้าวมองไม่ให้ความสำคัญต่อตนเองเหมือนที่เคยเป็นมา ผู้สูงอายุต้องการการยอมรับและความเคารพ ยกย่องนับถือ และการแสดงออกถึงความมีคุณค่าของผู้สูงอายุต่อสมาชิกครอบครัวหรือสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้เหมาะสมสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยจัดให้มีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยียนก็สามารถทำให้ผู้สูงอายุผ่อนคลายได้

นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารการสร้างสังคมสำหรับผู้สูงอายุผ่านการสื่อสารออนไลน์และในแอปพลิเคชันต่างๆ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีของผู้สูงอายุใช้เพื่อปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและกลุ่มเพื่อน เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง ให้ตนเองทันสมัย และใช้สำหรับเวลาว่างเพื่อการพักผ่อน (พัชนี เจริญรยา, 2559)

3) สภาพแวดล้อมด้านที่ตั้งและบริการ

จากแนวคิดในเรื่องของการจัดที่พักอาศัย โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมด้านที่ตั้งและบริการ ร่วมกับงานวิจัยความต้องการเรื่องที่พักอาศัยของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการ

อยู่บ้านของตนเองให้ยาวนานที่สุด ซึ่งการอยู่บ้านและอยู่ในชุมชนที่คุ้นเคยจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี แต่หากผู้สูงอายุจำเป็นต้องย้ายออกจากที่อยู่เดิม การเลือกที่อยู่อาศัยใหม่ต้องพิจารณาจากเรื่องของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ประกอบด้วย เช่น การเลือกที่อยู่อาศัยที่ใกล้กับแหล่งชุมชนและบริการต่างๆ เช่น โรงพยาบาล วัด ตลาด และควรเลือกให้อยู่ใกล้กับแหล่งระบบขนส่งมวลชน เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ด้วย และเนื่องจากการผลักดันการขับเคลื่อนของแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมฯ ในช่วงที่ผ่านมา ทำให้เกิดนวัตกรรมบริการที่หลากหลายที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตให้กับผู้สูงอายุ และ เช่น บริการส่งอาหารและซื้อของออนไลน์ บริการเรียกรถผ่านระบบออนไลน์ บริการพาผู้สูงอายุไปพบแพทย์ บริการส่งผู้ดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน เป็นต้น

เมื่อนำแนวคิดและนวัตกรรมเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกัน จึงทำให้เห็นว่าควรต้องมีการดำเนินการในเรื่องการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถพักอาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิมได้ โดยการปรับปรุงที่พักอาศัยให้มีความเหมาะสมปลอดภัย และใช้นวัตกรรมบริการในการอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิมได้อย่างยาวนานที่สุด

4) การจัดสภาพแวดล้อมในบ้านที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุด้วยแนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design)

การปรับปรุงที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุต้องทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายซึ่งคนแต่ละคนจะมีความเร็วในการเสื่อมของร่างกายไม่เท่ากัน แล้วแต่การดูแลร่างกายของแต่ละบุคคล โดยการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุสรุปตามภาพที่ 5 ได้ดังนี้

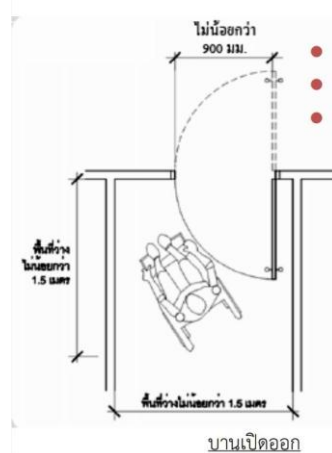
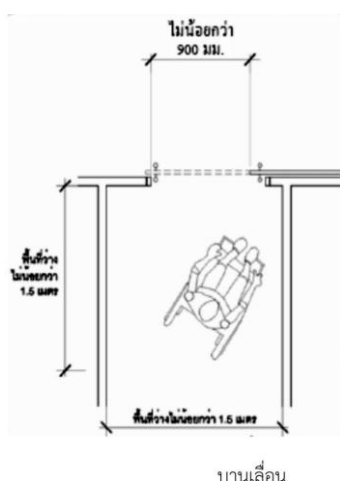
ภาพที่ 5 แสดงความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ

ที่มา: เอกสารประกอบการบรรยาย “บ้านปลอดภัยสภาพแวดล้อมน่าอยู่”, 2563

การจัดปรับสภาพแวดล้อมในบ้านที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ต้องมีการวิเคราะห์การใช้พื้นที่ใช้สอยโดยพิจารณาจากข้อมูลลักษณะการใช้พื้นที่ภายนอกอาคาร ไปยังภายในอาคาร โดยใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) เลือกปรับจากความจำเป็นตามพื้นฐานความต้องการและความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับกิจกรรมเดิม ความสัมพันธ์กับการใช้งานของคนในช่วงวัยอื่นๆ โดยพื้นฐานของส่วนที่มีการใช้งานบ่อยและมีความสำคัญที่ควรต้องมีการปรับปรุง (ชุมเขต แสงเจริญ, 2563) มีดังนี้

1. ทางเข้า/ประตู

- ควรมีแสงสว่างที่เพียงพอ มีปุ่มกดเรียกในตำแหน่งที่สะดวก
- ขนาดประตูควรมีความกว้างอย่างน้อย 90 เซนติเมตร
- พื้นบริเวณด้านหน้าและด้านหลังประตูต้องไม่ลื่น มีพื้นที่เพียงพออย่างน้อย 1.50×1.50 เมตร สำหรับเตรียมตัว/หมุนรถเข็นหรือวางของก่อนเปิดประตู
- ลูกบิดประตูควรเป็นแบบคันโยก

ภาพที่ 6 แสดงรูปแบบประตูที่เหมาะสม

2. ห้องน้ำ

- ควรปรับให้เป็นแบบนั่งราบ ไม่ควรเป็นนั่งยอง หากเป็นนั่งยองขอบด้านข้างควรเสมอกับพื้น
- ควรติดตั้งราวจับสำหรับพยุงตัวและสามารถจับยึดเมื่อต้องการยืนขึ้น
- ควรติดตั้งสัญญาณฉุกเฉินเผื่อในกรณีที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้น
- ใช้พื้นผิววัสดุกันลื่น และใช้พรมกันลื่น

บ้านผู้สูงอายุ เทศบาลนครรังสิต บ้านเลขที่ 40/102 คูณป่าเหลี่ยม

ก่อนการปรับปรุง

หลังการปรับปรุง

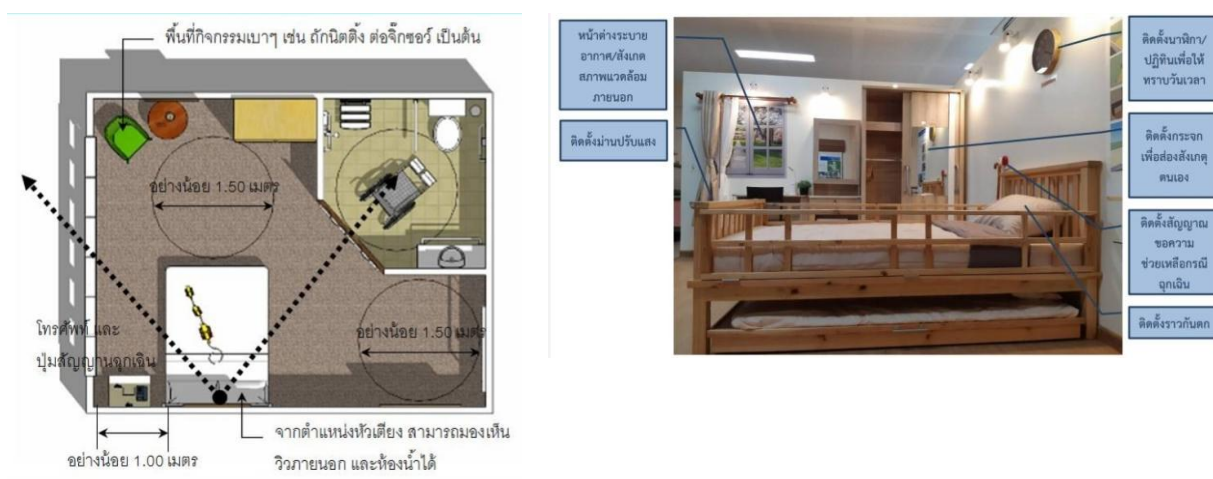
ภาพที่ 7 แสดงรูปการปรับปรุงห้องน้ำให้เหมาะสม

ภาพที่ 8 แสดงรูปห้องน้ำที่ติดตั้งอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ

3. ห้องนอน

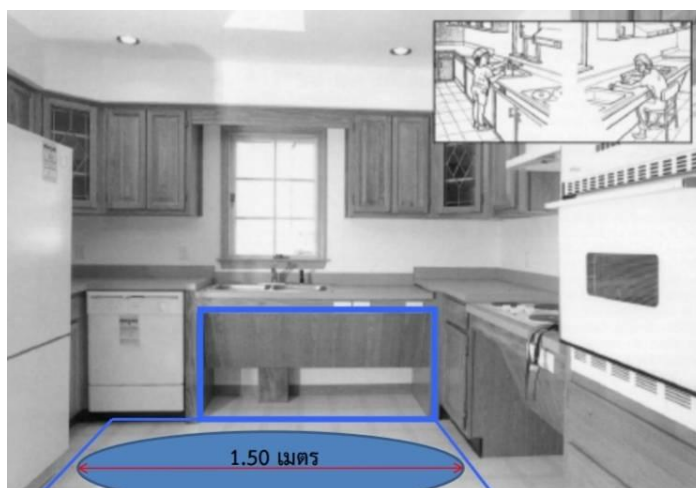
- เตียงควรเคลื่อนย้ายได้และไม่ควรอยู่มุมใดมุมหนึ่ง
- มีส่วนแต่งตัวที่ติดตั้งกระจกเพื่อส่องดูความเปลี่ยนแปลงของตนเอง กระตุ้นให้ผู้สูงอายุรับรู้สภาพปัจจุบันของตนเอง
- ความสูงของเตียงนอนต้องคำนึงถึงความสูงที่เหมาะสมโดยเมื่อนั่งแล้วเท้าสามารถเหยียบได้เต็มฝ่าเท้าเสมอพื้นห้องพอดี

ภาพที่ 9 แสดงรูปห้องนอนที่เหมาะสม

4. ห้องครัว

- ควรมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการทำกิจกรรม
- เคาน์เตอร์ไม่ลึกเกินกว่าระยะแขนเอื้อม
- ตู้เก็บของเหนือศีรษะไม่สูงจนเอื้อมไม่ถึง

ภาพที่ 10 แสดงรูปห้องครัวที่เหมาะสม

5. ห้องนั่งเล่น

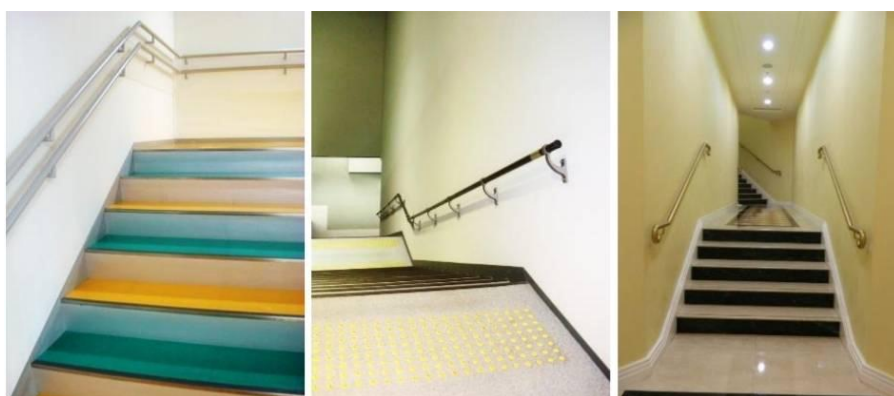
- โซฟาไม่ควรนุ่มหรือเตี้ยเกินไป
- ควรมีพื้นที่กว้างพอให้ทำกิจกรรม ไม่วางสิ่งของเกะกะ
- ช่องหน้าต่างควรอยู่ระดับสายตา
- ควรมีภาพครอบครัว ภาพในอดีตของผู้สูงอายุเพื่อเตือนความทรงจำ

ภาพที่ 11 แสดงรูปห้องนั่งเล่นที่เหมาะสม

6. บันได

- บันไดควรมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร
- มีชานพักทุกๆ ความสูง 2 เมตร มีราวบันไดทั้งสองข้าง
- ลูกตั้งสูงไม่เกิน 15 ซม. ลูกนอนกว้างไม่น้อยกว่า 28-30 ซม.
- พื้นผิวของบันไดใช้วัสดุไม่ลื่น
- มีจมูกบันไดที่มีสีแตกต่างจากพื้นผิวลูกนอนเพื่อให้สังเกตความต่างของระดับขั้น

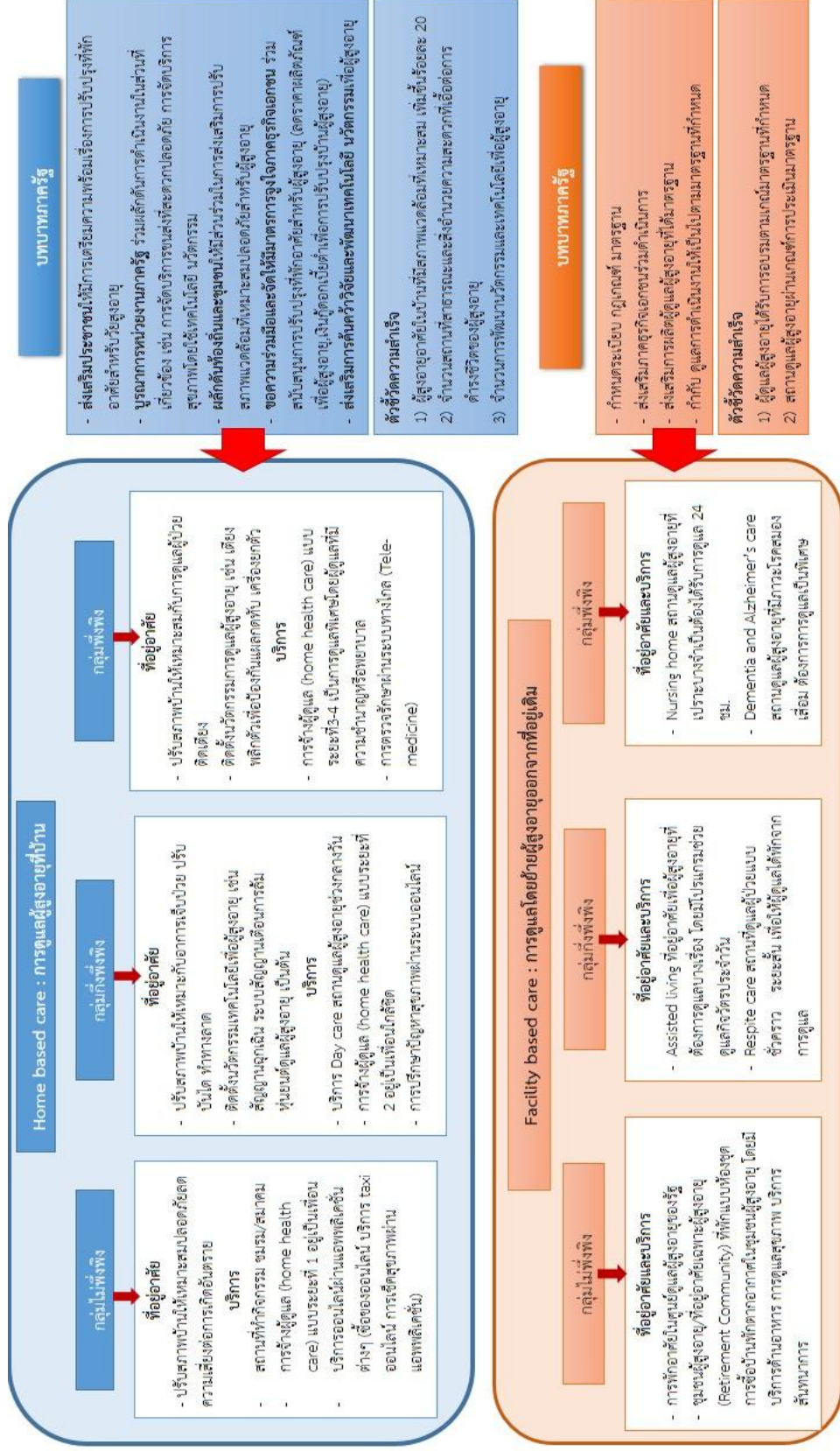
ภาพที่ 12 แสดงรูปแบบบันไดที่เหมาะสม

2.2.3 แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล จากแนวคิด พบว่ารูปแบบที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยคือการดูแลแบบ Home Based care ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสหประชาชาติเรื่อง “Ageing in Place” หรือการชราอยู่ในถิ่นที่อยู่อาศัย หมายความว่าไม่ควรย้ายผู้สูงอายุไปอยู่ที่ใหม่ที่ไม่นคุ้นเคย (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2561) โดยเมื่อมองสังคมโดยรวมทั้งในเรื่องของค่านิยมและสถานการณ์ในปัจจุบันแล้ว “บ้าน” เป็นทางเลือกที่ดีในการดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับสังคมไทย การปรับปรุงบ้านให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุเป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อผู้สูงอายุของไทย โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันรวมถึงนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ส่งเสริมให้มีเทคโนโลยี นวัตกรรมบริการที่เข้ามาอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตมากขึ้นทำให้บุตรหลานที่แม้ว่าจะไม่ได้พักอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุก็ยังสามารถติดตามดูแลผู้สูงอายุได้ ไม่ว่าจะเป็นระบบแจ้งเตือนการหกล้ม หรือการติดตั้งกล้องวงจรปิดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตไปยังสมาร์ตโฟนได้ทุกที่ และการใช้ระบบร้านค้าออนไลน์ในการซื้อของโดยไม่ต้องกังวลเรื่องการเดินทาง

นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมบริการต่างๆ ที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชันที่สามารถติดตั้งไว้บนอุปกรณ์สมาร์ตโฟน ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุได้มากขึ้น เช่น การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ การเรียกรถแท็กซี่ การสั่งอาหาร การสืบค้นข้อมูลสุขภาพ หรือการใช้อุปกรณ์เพื่อช่วยตรวจเช็คสุขภาพเบื้องต้น การปรึกษาแพทย์ผ่านระบบออนไลน์ รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ๆ ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อช่วยในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น อุปกรณ์ยกตัว ลิฟท์ขึ้น-ลงบันไดสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้พิการ เตียงพลิกตัวเพื่อลดความเสี่ยงเรื่องแผลกดทับ อุปกรณ์ช่วยเดินสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

หลักสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิมได้นั้นต้องมีการปรับปรุงบ้านพักอาศัยให้ปลอดภัย เหมาะสมกับการอยู่อาศัย เช่นการปรับปรุงห้องน้ำ การลดพื้นที่ต่างระดับการทำทางลาด การย้ายห้องนอนจากชั้นลงมาชั้นล่าง เป็นต้น และจัดให้มีบริการที่เหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตให้กับผู้สูงอายุกลุ่มต่างๆ โดยแบ่งกลุ่มตามการพึ่งพิง ซึ่งสรุปตามภาพที่ 13 ดังนี้

ภาพที่ 14 การส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมที่พักอาศัยและบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.4 ปัจจัยความสำเร็จ

การผลักดันให้การจัดที่อยู่อาศัยและบริการที่เหมาะสมเพื่อผู้สูงอายุในสังคมไทย จะประสบความสำเร็จได้ มีปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1) การสร้างความตระหนักให้ประชาชนเตรียมความพร้อม ทั้งในด้าน สุขภาพ การเงิน การออม และเตรียมการปรับที่พักอาศัย รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ประชาชนมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ในทุกช่วงวัย โดยผู้สูงอายุสามารถพัฒนาทักษะในการ ใช้เทคโนโลยีของตนเองได้

2) การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ จะต้องให้ ความสำคัญที่ประชาชน และที่ระดับชุมชน หากการดำเนินงานของท้องถิ่น ชุมชนมีความเข้มแข็ง ถือเป็นทุนทางสังคมที่ทำให้การนำนโยบายไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีผู้นำชุมชนและเครือข่าย ที่เข้มแข็ง มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุน โดยเฉพาะการให้การช่วยเหลือกลุ่ม ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ซึ่งรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเพิ่มความร่วมมือกันในการเร่งจัด ปรับที่พักอาศัยของผู้สูงอายุให้เหมาะสมปลอดภัย และร่วมกันพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลมาช่วยในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

3) มีหน่วยงานหลักที่จะบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อผลักดันนโยบายไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในเรื่องของการสนับสนุน ในด้านต่างๆ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ เช่น เพิ่มจำนวนบ้านที่ ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและสถานที่สาธารณะของ ก.พม. และอปท. ร่วมสนับสนุนการปรับปรุงโดยสนับสนุนช่างและวัสดุในชุมชน การลดราคาผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ ของภาคธุรกิจเอกชน เป็นต้น

4) ผลักดันการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล มาเป็นส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ อาศัยที่บ้านได้ยาวนานที่สุด การเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อส่งต่อบริการทางการแพทย์ การพัฒนาเทคโนโลยี ที่อำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ โดยรัฐต้องเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล บริการฐานข้อมูลภาครัฐเข้ากับบริการดิจิทัลรูปแบบต่างๆ และพัฒนาบริการดิจิทัลในหลายๆ รูปแบบ เช่น การแพทย์ การสร้างอาชีพ หรือการสร้างสังคมของผู้สูงอายุ การส่งเสริมการพัฒนา นวัตกรรม ส่งเสริมธุรกิจ Start up เพื่อให้เกิดธุรกิจใหม่รองรับสังคมสูงอายุ การสร้างแพลตฟอร์ม ดิจิทัลกลางด้านสุขภาพและการแพทย์ (E-Health open data platform) การพัฒนาแพลตฟอร์ม การเช็คสุขภาพด้วยตนเองของผู้สูงอายุผ่านแอปพลิเคชัน เป็นต้น โดยการใช้เทคโนโลยีต้องมีการ ปรับการใช้งานให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

5) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยการอบรมให้ความรู้ในการใช้

เทคโนโลยี ปัจจุบัน platform หรือ application ต่างๆที่มีกลุ่มเป้าหมายการใช้งานเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีการออกแบบให้ผู้สูงอายุใช้งานได้ง่าย สิ่งที่ควรดำเนินการเพิ่มเพื่อให้การดำเนินการเรื่อง Home Based Care ประสบผลสำเร็จ รัฐควรต้องส่งเสริมให้มีหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะการใช้งานเทคโนโลยีเบื้องต้นเพิ่มเติมให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถประสานความร่วมมือกับหลายหน่วยงานเพื่อร่วมดำเนินการได้

อาจสรุปได้ว่าสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเมื่อประเทศไทยเป็นสังคมสูงวัย ไม่ใช่แค่การนำคนเข้าสู่ระบบการดูแลสุขภาพพยาบาล แต่การดูแลผู้สูงอายุต้องดูแลอย่างครอบคลุมทั้ง Community รัฐควรมีบทบาทในการผลักดันการบูรณาการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมผลักดันรูปแบบที่พักอาศัยและนวัตกรรมบริการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ต้องสร้างมิติของการมีชีวิต ความรู้สึกของการได้อยู่ในพื้นที่ที่คุ้นเคยจะก่อให้เกิดความรู้สึกสบายใจเพราะการที่ผู้สูงอายุได้อยู่ที่บ้านของตนเองได้เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสูงอายุอย่างมีคุณภาพ เป็นชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีอิสระอยู่ที่บ้านของตนเอง สร้างความรู้สึกมีเกียรติไม่เกิดความรู้สึกไร้ค่า ในอนาคตจากแนวโน้มประชากรไทยที่จำนวนประชากรเกิดใหม่น้อยลง กลุ่มคนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานลดลง ผู้สูงอายุจะต้องพึ่งพาตัวเองมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งที่จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุคือเทคโนโลยี นวัตกรรมบริการที่ก้าวหน้าตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เพื่อเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุเป็นไปได้ง่ายมากขึ้น

2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ

การดำเนินงานเรื่องการส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมที่พักอาศัยและบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น คุณลักษณะของผู้นำที่สำคัญที่จะสนับสนุนการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายให้เป็นรูปธรรม มีดังนี้

2.3.1 การนำแผนสู่การปฏิบัติและการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Driving Execution and Results) ผู้นำต้องเป็นบุคคลที่สามารถสร้างและโน้มน้าวบุคลากรในองค์กรทุกคนให้ยอมรับ สามารถตัดสินใจ บริหารทรัพยากร บริหารบุคลากรให้มีเป้าหมายร่วมกันในการขับเคลื่อนการส่งเสริมรูปแบบนวัตกรรมที่พักอาศัยและบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ โดยสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ การกำหนดแผนงาน โครงการที่สอดคล้องกับนโยบาย เพื่อเป็นการกำกับทิศทาง มุ่งสู่เป้าหมายให้ประสบความสำเร็จ

2.3.2 การสร้างการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม (Driving Innovation and Change) ผู้นำต้องส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนวิธีการรูปแบบแนวทางและวิธีการทำงาน เมื่อบุคลากรมีเป้าหมายร่วมกันแล้ว ต้องปรับกระบวนการทำงานและผลักดันให้บุคลากรมีการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมพัฒนางาน เนื่องจากการขับเคลื่อนงานเรื่องการส่งเสริมรูปแบบ

นวัตกรรมที่พักอาศัยและบริการฯ เป็นการปรับแนวคิดจากเดิมที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุรายได้น้อยที่ประสบปัญหาทุกข์ยาก เดือดร้อน จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลุ่มที่มีรายได้เล็กน้อย รวมถึงกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไปมีโอกาสได้รับการสนับสนุนให้สามารถพึ่งพาตนเอง สามารถพักอาศัยในที่อยู่เดิม หรือที่อยู่ใหม่ที่สร้างขึ้นเพื่อผู้สูงอายุได้อย่างยาวนานที่สุดลดการพึ่งพาภาครัฐ

2.3.3 การทำงานและสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการ (Facilitating hyper-collaboration) ผู้นำต้องมีความสามารถในการทำงานร่วมกับ บุคลากรในองค์กร เครือข่ายต่าง ๆ โดยการสร้างความเคารพ ความเข้าใจระหว่างกัน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ในการทำงานเพื่อประสานความร่วมมือกันในทุกภาคส่วนเพื่อร่วมสนับสนุนเชิงนโยบายและปฏิบัติ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ ทั้งในรูปแบบของการบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการจัดปรับที่พักอาศัยให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่และจัดบริการด้านต่างๆ เพื่อผู้สูงอายุ การบูรณาการร่วมกับภาคประชาชนโดยส่งเสริมงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ เพื่อดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับบริการที่เหมาะสม และการบูรณาการกับภาคธุรกิจเอกชนในการขอความร่วมมือสนับสนุนการจัดปรับที่พักอาศัย เช่น ลดราคาลดต้นทุนเพื่อผู้สูงอายุ การสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการปรับปรุงที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และบริการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ส่งเสริมธุรกิจ start up ที่ให้บริการอำนวยความสะดวกผู้สูงอายุในด้านต่างๆ

2.3.4 การสื่อสารในฐานะผู้บริหาร (Communicating as an Executive) เป็นเครื่องมือ เพื่อช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์การสื่อสาร มีความสำคัญสำหรับผู้นำและผู้ตามในฐานะที่เป็นเครื่องมือของทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยการสื่อสารในองค์กรต้องสื่อสารให้ชัดเจน ให้ทุกฝ่ายเข้าใจเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับการสื่อสารภายนอกองค์กรต้องโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือ และสามารถเจรจาต่อรองให้ทุกฝ่ายเห็นประโยชน์ของการทำงานร่วมกัน และประสานความร่วมมือกันให้ประสบผลสำเร็จ

3. แผนพัฒนาตนเอง

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

บรรณานุกรม

สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2559, มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2560)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564 เอกสารออนไลน์
http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 , 2563

แผนกลยุทธ์กรมกิจการผู้สูงอายุ พ.ศ.2560-2565 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ.2560, กรมกิจการผู้สูงอายุ (2560)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ.2561-2580), กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2561)

การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design), <http://th.wikipedia.org>, (2563)

รายงานการศึกษาโครงการการศึกษารูปแบบการให้บริการการบริหารและการจัดการที่พักสำหรับผู้สูงอายุ, ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2560)

ไทรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ (2548), งานวิจัย:ศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ

ไทรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ (2550), ข้อเสนอแนะการออกแบบสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

ชุมเขต แสงเจริญ (2563), เอกสารประกอบการบรรยาย “บ้านปลอดภัยสภาพแวดล้อมน่าอยู่”

ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล

นางสาวอาภา รัตนพิทักษ์

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี : สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์/ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ / 2541

ปริญญาโท : สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาแรงงานและสวัสดิการสังคม/
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ / 2541)

ประสบการณ์การบริหารการ

ปี 2554 ตำแหน่ง นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการพิเศษ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ

ปี 2558 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มงานงบประมาณ กองยุทธศาสตร์ กรมกิจการผู้สูงอายุ

ปี 2560 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ

ปี 2562 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
กรมกิจการผู้สูงอายุ

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค

สถานที่ทำงาน ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
กรมกิจการผู้สูงอายุ
